

Orgaandonatie na euthanasie

De vraag of het wenselijk is dat mensen met een verstandelijke beperking kinderen krijgen is al een aantal jaren een belangrijk thema in de maatschappelijke en politieke arena. Vanuit ethisch perspectief botsen gelijkheidsprincipes en het principe van respect voor de autonomie van de wensouders met de belangen van het toekomstige kind samenhangend met de principes van niet-schaden en weldoen. Voorgestelde oplossingen variëren van drang, te weten een ontmoedigingsbeleid, tot dwang, bijvoorbeeld in de vorm van verplichte anticonceptie. Aansluitend bij discussies in de Tweede

Kamer levert Paula van Velsen in 'Spreekrecht voor ongeborenen' een bijdrage aan dit debat. Wat zou het toekomstig kind eigenlijk zelf willen, zo vraagt zij zich af. Het antwoord op deze vraag zullen we wel nooit weten, alhoewel de keuze voor een moeilijke jeugd, een leven met verwaarlozing of uithuisplaatsing niet voor de hand ligt, zoals van Velsen stelt. Zij pleit voor het verder ontwikkelen van een toets voor verantwoord ouderschap teneinde ons inzicht in het beeld dat de wensouders van ouderschap hebben te vergroten en zo mogelijk sluimerende ouderschapscompetenties te stimuleren.

Moreel beraad is een niet meer weg te denken ethisch instrument om zorgverleners te ondersteunen bij het nemen van lastige medisch-ethische beslissingen en de kwaliteit van zorg te verbeteren. Ook op het gebied van het sociaal werk bestaat in toenemende mate aandacht voor ethische reflectie op de praktijk, maar dit levert weer nieuwe problemen op, zo stellen Mariël Kanne en Sabrina Keinemans. Wat blijkt immers: veel morele vragen ontstaan doordat de professionele referentiekaders van zorgverleners dermate van elkaar verschillen dat daardoor tegenstrijdige opvattingen ontstaan over wat goed is om te doen in een concrete casus. De auteurs houden derhalve een pleidooi voor een organisatieoverstijgend moreel beraad als een stimulans voor het verder ontwikkelen van 'interprofessional ethics'. Zoals zij zelf stellen, zal het echter een hele uitdaging zijn om over de grenzen van de eigen organisatie heen te kijken.

Orgaandonatie en euthanasie zijn ieder op zich veel bediscussieerde thema's in de medische ethiek. In de derde bijdrage worden deze twee discussies door Frans van Ittersum en Lambert Hendriks met elkaar in verband gebracht. Zij presenteren een beschouwing vanuit het officiële standpunt van de rooms-katholieke kerk over orgaandonatie door patiënten die zijn overleden na het toepassen van euthanasie. Hun betoog komt er in de kern op neer dat euthanasie een intrinsiek kwade handeling is. En een foute daad (euthanasie) kan niet door een goede (orgaandonatie) worden verdoezeld, zo

stellen zij. Daarmee lijkt het alsof zij euthanasie en orgaandonatie toch weer uit elkaar halen, maar dat is maar ten dele het geval. Zij wijzen er namelijk op dat er noodzakelijkerwijze veel direct overleg moet zijn tussen de arts die de euthanasie verricht enerzijds en de transplantatiecoördinator en het uitnameteam anderzijds. Laatstgenoemden en ook de patiënt die een orgaan ontvangt dienen zich dan ook drie keer te bedenken alvorens mee te werken aan een dergelijke procedure.

In zijn commentaar bekritiseert Paul Schotsmans de visie van de auteurs, en daarmee van de rooms-katholieke kerk, dat euthanasie altijd als een foute daad moet worden beschouwd. Bovendien vraagt hij zich af, of het door de auteurs gehanteerde 'handelings-deontologisch ethisch model' wel geschikt is als analyse-instrument van een dergelijk lastig probleem. Is een verantwoordelijkheidsmodel niet eerder aangewezen? Frans Huysmans en Frans van Agt hebben begrip voor het onbehagen van de auteurs over de verwevenheid van euthanasie en orgaandonatie, maar stellen toch dat de auteurs de morele betrokkenheid van degene die de organen uitneemt bij euthanasie te zwaar aanzetten. Bovendien stellen zij een aantal vragen die de problematiek van de relatie tussen euthanasie en orgaandonatie te buiten gaat, maar als doel hebben Van Ittersum en Hendriks uit te nodigen hun betoog verder te onderbouwen.

In dit TGE is Dick Willems onze gast aan het woord. Hij vertelde aan Elleke Landeweer en Valesca Hulsman waarom hij de overstap heeft gemaakt van het huisartsenvak naar de medische ethiek en waarom hij 'empirische filosofie' zo boeiend vindt. Zijn suggestie om een themanummer te wijden aan de relatie tussen ethiek (het goede) en esthetiek (het schone) zal de redactie serieus overdenken. Uit de praktijk betreft deze keer het probleem van de vrije artskeuze. Wat zijn de grenzen aan dit patiëntenrecht? We besluiten dit TGE met een bespreking van twee recente boeken: Hans van der Ven over euthanasie en Henk ten Have over internationale bioethiek.

Wim Dekkers